

سعدی پاسدار زبان فارسی است

یک پژوهشگر زبان و ادبیات فارسی گفت: فردوسی و سعدی هر دو پاسداران زبان فارسی هستند، ستون زبان فارسی بر دوش اندیشه این دو بزرگ مرد استوار است و از این رو سعدی خداوندگار سخن است...

خبرگزاری فارس: یک پژوهشگر زبان و ادبیات فارسی گفت: فردوسی و سعدی هر دو پاسداران زبان فارسی هستند، ستون زبان فارسی بر دوش اندیشه این دو بزرگ مرد استوار است و از این رو سعدی خداوندگار سخن است. نیما تجبر، پژوهشگر زبان و ادبیات فارسی، در گفت‌وگو با خبرنگار فارس، به مناسبت روز بزرگداشت سعدی گفت: سعدی همانند همه آفرینندگان بزرگ بی‌گمان برای اینکه اثری جاودانه خلق کند به موضوعات و مفاهیم برجسته زندگی انسان پرداخت است. تجبر اضافه کرد: سعدی نگاهی به ملزومات جهان‌نگری انسان دارد. مفاهیمی که همه ما با آن به نوعی درگیر هستیم و در گذار یک عمر زندگی کم و یا بیش به آنها برخورد و در مورد آن تفکر می‌کنیم. تجبر گفت: از مفاهیم بنیادین برجسته آغاز می‌شود مفاهیمی همچون: زندگی مرگ، عشق و روابط میان انسانی از ساده‌ترین تا پیچیده‌ترین و در دل آنها مفاهیمی چون: زیبایی، زشتی، خوبی، بدی، نگاه به طبیعت داور در مورد دین یا خداوند وجود دارد. همه این موارد مفاهیمی هستند که سعدی در برابر آن می‌ایستد و درنگ کرده و می‌پرسد چه چیز درست و رواست و چه چیز نارواست. وی گفت: این مطلب یکی از رازهای مانایی و ماندگاری هر شاهکار ادبی و هنری در جهان شمرده می‌شود.

* نگرش سعدی منحصر به فرد است

وی تأکید کرد: سعدی هم به طبع به پیروی از این بر کنار و به دور از این موضوعات نیست و در این میان درخشش دیگری دارد. وی ادامه داد: انسان محور و بنیادی است برای بازبینی و بازاندیشی و بازبایی مفاهیمی که در گذشته یادی از آنها شده است. تجبر بیان داشت: نکته دیگری که وجود دارد آنکه سعدی در حوزه نگرش به مفاهیم با نگاهی منحصر به فرد و مختص خود وارد می‌شود.

وی در این راستا تأکید کرد: نگاه سعدی نگاهی است که انسان تنها می‌تواند با گشودن کتاب سعدی نگاه وی را مد نظر قرار داده و متوجه شود.

به گفته وی، این نگاه و نوع نگرش کمتر در شاعری دیگر دیده می‌شود که این مورد دومین ویژگی جهانی سعدی است. وی ادامه داد: در فرهنگ ما، ما صاحب مکتب هستیم، نگاه و داور ما از عناصر فرهنگی‌مان نگاهی است مکتبی و این مکتب با ویژگی‌هایی که داشته سبب پیگیری و دگرسپاری فرهنگ ما شده اما اشکالاتی هم در طرح جهان امروز دارد.

* سعدی می‌گوید: «#171؛ هرگز حسد نبردم بر منصبی و مالی»

این استاد دانشگاه در ادامه خاطرنشان کرد: اگر بخواهیم سنجشی در میان شاعران برجسته شعر فارسی و این چهار تن که پیامبران شعر فارسی هستند انجام دهیم، سعدی بیش از فردوسی، مولوی و حافظ به این زمینه‌ها پرداخته و تفاوتش در نگاه به این مفاهیم در این زمینه روشن و پررنگ‌تر است و سعدی به زیست و زندگی واقعی و ملموس و پیش دست انسان نگاه می‌کند. تجبر اظهار داشت: اگر حافظ در جهان دیگری آرزو می‌برد و خواهان آن است تا عالم و آدمی دیگر بسازد و اگر فردوسی در برابر مرگ پرسش همه آدم‌ها را مطرح می‌کند که چه چیز داد و بیداد یا حق و ناحق است و چیزی به عنوان راهکار پیش روی خواننده قرار نمی‌دهد؛ اما سعدی با درنگ‌های ویژه و با حکایت‌های گلستان تلاش می‌کند تا به انسان زمینی نشان دهد که چگونه باید با این مفاهیم مواجه شود.

وی گفت: حتی سعدی به احساسات کوچک‌تر عکس‌العمل نشان داده و به ما می‌گوید که چه باید کرد؟

وی ادامه داد و افزود: سعدی به ما می‌آموزد اگر می‌خواهیم حسد بورزیم به چه چیز و چگونه باید حسد بورزیم. سعدی می‌گوید: «#171؛ هرگز حسد نبردم بر منصبی و مالی» پس در نزد سعدی منصب و مال حسرت ندارد. اما به این مطلب حسد می‌برد که: «#171؛ الا بر آنکه دارد بر دلبری و صالی» یعنی به این جزئیت و لطافت سعدی از یک نیاز همگانی که آشنایی انسانها است «#171؛ حسد» نام می‌برد، اما مسیر حسدورزی را به سوی دیگر سوق می‌دهد.

* آثار سعدی به ویژه گلستان به سرعت وارد اروپا شد

تجبر تأکید کرد: برای اینکه سعدی با مفاهیمی چون، جوانی، مرگ و عشق و دیگر در پهنای مرزهای گسترده انسانی و نه تنها انسان ایرانی با یک اندیشه خاص وارد می‌شود.

وی گفت: آثار سعدی به ویژه گلستان سریع به اروپا رفت. گلستان بی‌درنگ پس از خیام در سده 16 میلادی در اروپا ترجمه شد، اندک اندک به زبان‌های گوناگون درآمد و روایی و رواج بسیار تاثیرگذاری داشت، که هر یک از شاعران فرانسوی، انگلیسی، آلمانی به طبع تأثیری که از سعدی پذیرفتند اثری متفاوت خلق کردند که بی‌گمان از نگاه و اندیشه و داور سعدی به دور و بر کنار نبود. این استاد دانشگاه بیان کرد: سعدی همچنان که همگان می‌گویند: «#171؛ استاد مسلم زبان فارسی است». باید دانست که دو تن در پیریزی و برکشیدن زبان فارسی نقش عمده داشتند، ابتدا فردوسی چرا که زبان ما را برای همیشه در شیرازه شاهنامه در آمیخته و

پاس داشت و با بیت‌هایی که سرود انبوه واژگان فارسی را به کار گرفت تا برای همیشه زبان فارسی به زیباترین و شیواترین جایگاهش برسد.

وی اضافه کرد: فردوسی و سعدی هر دو پاسداران زبان فارسی هستند، ستون زبان فارسی بر دوش اندیشه این دو بزرگ مرد استوار است و از این رو سعدی خداوندگار سخن است.

به گفته تجبر، سعدی هم در گستره نثر و هم در پهنای نظم و شعر استاد و خداوندگار سخن پارسی است.

وی ادامه داد: سعدی مردی دین‌باور و شریعت‌مدار است؛ یعنی در گستره اندیشه سعدی دین نقش پررنگی دارد و سعدی دین را باور دارد.

این استاد ادبیات فارسی خاطر نشان کرد: دین باوری ریشه خانوادگی در سعدی دارد، چرا که گفت: «قبیله من همه عالمان دین بودند» اما جالب این است که بدانیم افزون بر این دین‌باوری سعدی، «انسان باور» و «انسان‌مدار» است، یعنی دین را در خدمت آسایش ولی آزادی و بی‌آلایشی انسان به کار می‌گیرد.

می‌گوید: عبادت به جز خدمت خلق نیست به تسبیح و سجاده و دلق نیست

* سعدی دین‌مدار و دین باور است

تجبر اظهار داشت: پیداست که سعدی دین‌مدار و دین باور است که دین را برای آسایش و آسودگی انسان می‌خواهد و انسان باوری را با دین‌باوری در هم آمیخته و نتیجه کاربردی و عملی می‌کند.

به گفته وی، سعدی مرد عمل است، سعدی شعر نگفته و تنها شاعری نکرده، البته ما شاعران سرشناسی داریم که تنها شعر گفتند و گاهی به منظر واقعی مفاهیمی که در شعر به کار گرفتند توجه نداشتند.

وی گفت: اما باید باور کنیم که سعدی همواره به این سوی زندگی عملی انسان نگاه داشته و همواره بر این باور بوده که آنچه باور انسانی است باید به کار آید تا در زندگی به کار گرفته شود.

تجبر خاطر نشان کرد: تنها وقتی سعدی از دین، شریعت و پاره‌ای از قوانینش چشم می‌پوشد که در برابر معشوقش می‌ایستد. عشق می‌تواند سعدی را از پایبندی‌هایش باز دارد.

وی افزود: سعدی و فردوسی اخلاق فرهنگی و اجتماعی ایرانی را رقم زدند و دستگاه اخلاق ایرانی بودن را هم در آینه آثارشان بازتابانده و پیش روی نهادند.

وی در این راستا افزود: هم فردوسی این مسئله را نشان و نمایش داده و هم سعدی، اما سعدی به ما نزدیک‌تر است و فرهنگ اخلاقی و دستگاه اخلاقی سعدی برای ما آشنا تر است.

وی گفت: سعدی در نگاه خود به این زمینه در گلستان که حکمت علمی اوست به تمامی این موضوعات پرداخته است.

* استفاده استادان موسیقی ایرانی از اشعار سعدی

تجبر اظهار داشت: هر دو این شاعران رسانه‌ای ویژه داشتند، رسانه ویژه شاهنامه، نقالان، پرده‌خوانان بودند که تا پیش از آمدن تلویزیون و رسانه‌های همگانی به ایران، کاملاً رواج داشته و مردم با نقالی و پرده‌خوانی با شعر فردوسی آشنا شدند.

این استاد دانشگاه افزود: رسانه ویژه سعدی که یک دستگاه آموزشی است و بنیاد این دستگاه ابتدا در قرآن و سپس بر گلستان سعدی بوده، رسانه مکتب‌ها رسانه ویژه سعدی و شناخت روح و فرهنگ ایرانی از منظر سعدی به شمار می‌آید.

تجبر تاکید کرد: تا پدید آمدن آموزش و پرورش تازه و نظم نوین در آموزش عمومی همگانی مکتب‌خانه‌ها از میان رفتند و یکی از میانجی‌های رسانه‌ای سعدی از میان رفت.

وی ادامه داد: اما با این همه، سعدی در 50 سال ابتدای این قرن برای مردم ایران ملموس‌تر و نزدیک‌تر و پیش‌دست‌تر بود.

وی تاکید کرد: اگر به تاریخ موسیقی ایران در 50 سال گذشته بنگریم درمی‌یابیم که بیشتر استادان موسیقی ایرانی از شعر سعدی در آهنگ‌های خود استفاده می‌کردند.

* سعدی روح حاکم بر زمان بود

وی خاطر نشان کرد: این مسئله در رسائی شعر فارسی نقش مهمی داشت همچنین مردم سخت پایبند به این بودند که سعدی خود بخواند، چرا که سعدی روح حاکم بر زمان بود.

وی گفت: امروزه ما بیشتر حافظ گرا شده‌ایم که این مسئله مولود مشابتهای اوضاع اجتماعی و فرهنگی ما با عصر حافظ است.

این استاد دانشگاه اضافه کرد: سعدی بر آمده دو شاعر برجسته پیش از خود است، اول تغزل‌های فرخی سیستانی که سعدی سخت وامدار آنها است. دوم انوری که به گمان بنده زبانی که انوری در غزل پی‌ریزی کرد سبب شد سعدی غزل را به اوج برکشد.

وی گفت: سعدی از این دو سرچشمه ناب بهره برده؛ اما پس از خود سعدی شعر را به آسمان برده و نردبان را در پس خود برداشته است.

این استاد دانشگاه تاکید کرد: اگر حافظ با آن نبوغ ویژه و بکارگیری مضامین متفاوت پس از سعدی پیش نمی‌آمد بی‌گمان پس از سعدی درخشش غزل به شیوه‌ای که سعدی به کار برده بود امکان اتفاق نداشت.

وی تاکید کرد: پس از حوادث تاریخی عصر سعدی و پس از حمله مغول‌ها و تیمورها همین اتفاق افتاد؛ یعنی شعر فارسی در حوزه

غزل از آسمانی که سعدی و حافظ بدان شعر را برکشیده بودند فرو افتاد.

* پس از خیام سعدی در اروپا شناخته شده است

وی گفت: سایه غزل سعدی همیشه و همه جا بر سر غزلسرایان پس از سعدی بوده به ویژه حافظ که بسیار بیت‌های سعدی را بدون اندک تغییری از آن خود کرده و در شعر خود از آنها تضمین کرده است.

وی اشاره کرد: پس از خیام این سعدی بود که در اروپا شناخته شد، سبب چیست که در آن روزگار سعدی و گلستان وی طرح می‌شود اما امروز طرح گلستان دچار اشکال می‌شود.

تجربۀ ادامه داد: برای سعدی همه مفاهیمی که مفاهیم برجسته زیست‌انسانی هستند در ازاء و مابه‌ازای انسان قرار می‌گیرد، یعنی انسان چه پیوندی با این زشتی، زیبایی، طبیعت و مرگ دارد.

وی گفت: در میان شاعران و نویسندگان ما چندتن هستند که هم نثر و نظم هر دو در کنار هم دیده و لحاظ شود که سعدی جزء این قشر است؛ سعدی دو اثر مهم دارد که هر دو آنها را به نام گل و بو نامیده که یکی گلستان و دیگری بوستان است و تنها اگر راهی شیراز و رویت خاک بویای شیراز را حس کنیم متوجه می‌شویم که طبیعت شگفتی‌ساز شیراز بر طبع این شاعر خوش دل نقش اساسی داشته است.

* بهترین تصحیح کلیات سعدی در سده معاصر از آن فروغی است

تجربۀ ادامه داد: سعدی 23 سال در سفر بوده است؛ و بسیاری کوشیده‌اند تا مسیر سفرهای وی را مشخص کنند ولی به این سبب که حکایت‌ها در گلستان به تمامی قابل استناد نیست شناخت مسیر دشوار است با این همه می‌دانیم سعدی یکی از مسافران جهان کهن بوده است.

این استاد ادبیات فارسی افزود: بهترین تصحیح کلیات سعدی از فروغی در سال 1316 در سده معاصر است که به همت او و کوشش حبیب یغمایی انجام شده است.

تجربۀ تأکید کرد: در دهه 20 کلیات سعدی بیشتر با نگرش به رویکرد ساختاری و زبانی به قلم مظاهر مصفا تصحیح شد. به گفته تجربۀ، اما پس از این دو تصحیح، دکتر غلامحسین یوسفی رنج بسیاری برای تصحیح و صحت بخشیدن به متن گلستان و بوستان سعدی کشید، اما دریغ که عمرش کفاف نداد به اینکه غزل‌ها را با همان دقت خود به انجام رسانده و ما یک کلیات دقیق به نام دکتر یوسفی داشته باشیم.

وی اظهار داشت: در این میان استاد خرمشاهی هم به ویراستاری پرداخت و غلط‌های روشن و آشکار چاپ فروغی را تصحیح کرد و در عین حال دکتر حسن انوری هم کلیاتی از سعدی به دست داده است.

* نیازمند تصحیح جمعی کلیات سعدی هستیم

وی تأکید کرد: واقعیت آن است که کلیات سعدی پس از 70 سال که از تصحیح فروغی می‌گذرد سخت نیازمند تصحیح جمعی از سعدی‌شناسان است.

وی گفت: بنیاد فارسی‌شناسی و مرکز سعدی‌شناسی در شیراز از سال‌های پیش بر این نکته تأکید دارند که به این امر خواهند پرداخت تا در سال‌های آینده تصحیحی در دست داشته باشیم، امیدوارم این کوشش کوششی باشد که مورد قبول عالمان و دانشمندان زبان فارسی قرار گرفته و پسندیده آید.

تجربۀ در ادامه سخنان خود با اشاره به اهمیت تصحیح متون گفت: با تمام اهمیت‌هایی که برای زبان، ذهن و فرهنگ و اخلاق ایرانی در کلیات سعدی وجود دارد، ما نیازمند تصحیح جمعی و دوباره کلیات سعدی هستیم.